

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA FANLARNI O'QITISHDA O'QUV MAQSADLARI ANIQLASHNING AHAMIYATI

*Ernazarov Alisher Ergashevich¹
Boliqulov G'iyos Samariddin o'g'li²*

Annotatsiya: Maqolada talabalarning intellektual, mustaqil qobiliyatlarini rivojlantirish, pedagogik maqsad va vazifalarni aniqlashning mohiyati, o'quv mashg'ulotlarini loyihalash, o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishda qo'llaniladigan zamonaviy usullar va boshqalar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: fan, ta'lim, tarbiya, o'quv dasturi, davlat ta'lim standarti, bilim, ko'nikma, malaka, kasbiy sifat, mantiqiy fikrlash, metod, texnologiya va boshqalar.

Oliy ta'lim muassasalarida fanlarni o'qitishda o'quv maqsadlarini belgilashning ahamiyati talabalar ehtiyojlari va zamonaviy jamiyat talablariga moslashtirilgan aniq ta'lim natijalariga erishishdan iborat. O'quv maqsadlarini belgilash o'quv jarayonida muhim rol o'ynaydi, chunki u o'qituvchi va o'quvchilarga muayyan fanni o'rganish natijasida nimaga erishishni rejalashtirayotganlarini aniq belgilashga yordam beradi. Shuningdek, u umidlarni belgilashga va o'quv jarayonini tuzishga yordam beradi.

O'quv maqsadlari o'quv jarayoniga kiritilishi kerak bo'lgan tamoyillar va qadriyatlarini ko'rsatadigan o'ziga xos kompas sifatida ishlaydi. Bundan tashqari, ular o'qituvchilar va talabalarga maqsadlarga qanchalik erishilganligini o'lchash imkonini beruvchi baholash uchun asos sifatida ishlatilishi mumkin. O'quv maqsadlarini belgilash o'quvchilarga fanni o'rganish natijasida qanday bilim, ko'nikma va malakalarni egallashi mumkinligini tushunish imkonini beradi. Bu ularga nima uchun o'qish kerakligini va ta'limdan qanday foyda olishlarini tushunishga yordam beradi.

O'quv maqsadlarini aniqlash o'quv rejasi va rejalarini ishlab chiqishda muhim qadamdir. O'quv maqsadlari o'quvchilar trening yoki kursni tugatgandan so'ng nimani bilishi, nima qila olishi yoki tushunishi kerakligini aniqlashga yordam beradi. O'quv maqsadlari, shuningdek, talabalar va o'qituvchilarga o'quv jarayonini boshqarishga va muvaffaqiyat o'lchovini o'rnatishga yordam beradi.

O'quv maqsadlarini bir necha toifalarga bo'lish mumkin:

1. **Bilim:** Bilim maqsadlari o'quvchilar o'rganishdan keyin nimani bilishi yoki eslashi kutilayotgan narsalarni belgilaydi. Masalan, nazariya, faktlar yoki tushunchalarning tavsifi.

2. **Qobilyat:** Qobilyat maqsadlari o'quvchilar o'rganishdan keyin nima qila olishlarini belgilaydi. Masalan, kontseptsiyalarni hayotiy vaziyatlarga qo'llash, muammolarni hal qilish yoki vazifalarni bajarish qobiliyati.

3. **Ko'nikmalar:** Ko'nikma maqsadlari o'quvchilarning o'rganishdan keyin nimaga erishishlarini belgilaydi. Masalan, muloqot, etakchilik yoki jamoada ishlash qobiliyatlari.

¹alexchigatay1213@gmail.com

² Kattaqo'rg'on servis texnikumi Tabiiy va gumanitar, axborot texnologiyalari kafdrasi mudiri.

4. Tushunish: Tushunish maqsadlari o'quvchilar o'rganishdan so'ng nimani tushunishlari yoki bilishlari kerakligini belgilaydi. Masalan, g'oyalar yoki tushunchalar o'rtasidagi printsiplar yoki munosabatlarni tushunish.

Bundan tashqari, o'quv maqsadlarini belgilash ham o'quvchilarda aniq natijalarga erishish yo'lida kasbiy malaka va ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Ular o'rganishda mustaqil bo'lib, rejalashtirish, tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin.

O'quv maqsadlari o'qishning muayyan sohasiga va talabaning individual ehtiyojlariga qarab farq qilishi mumkin. Biroq, umumiy ma'noda, o'quv maqsadlari quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

1. Muayyan soha (masalan, matematika, fizika, chet tili va boshqalar) bo'yicha bilim va ko'nikmalarni egallash va takomillashtirish.

2. Tanqidiy fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. Muloqot ko'nikmalarini va o'z fikr va g'oyalarini samarali ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish.

4. Ijodiy fikrlash va mustaqil muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish.

5. O'z-o'zini tashkil etish va o'z-o'zini tartibga solish ko'nikmalarini egallash, bu o'quvchiga o'z ishini yanada samarali rejalashtirish va o'z maqsadlariga erishish imkoniyatini beradi.

6. Hamkorlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish.

7. Muammoni hal qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

8. Liderlik fazilatlarini va odamlar guruhini samarali tashkil etish va boshqarish qobiliyatini rivojlantirish.

9. Axloqiy va axloqiy tamoyillarni, shu jumladan boshqalarni hurmat qilish va o'z harakatlari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish qobiliyatini rivojlantirish.

10. Olingan bilim va ko'nikmalarni tasdiqlovchi sertifikat yoki hujjat olish.

Bular mumkin bo'lgan o'quv maqsadlaridan faqat bir nechtasi va har bir o'quvchi o'z qiziqishlari va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda o'z shaxsiy maqsadlariga ega bo'lishi mumkin.

O'quv fani yakunida ta'lim-tarbiya natijasi sifatida talaba erishishi lozim bo'lgan bilim, malaka va shaxsiy fazilatlarini belgilaydi.

Fanning o'quv maqsadlari tarmoq standartining har bir ixtisoslik bo'yicha kasbiy tavsifnomada keltirilgan kasb faoliyat turlari, maxsus talablar, ko'nikma va bilimlardan kelib chiqqan holda ishlab chiqilishi lozim. Ya'ni tarmoq standarti bilan standartlashtirilgan o'quv dasturlari to'la mos kelishi kerak.

O'qitishda o'quv maqsadlarini qo'yish uslubi o'ziga xos xususiyatga ega. Bu shundan iboratki, o'quv maqsadlari talabalar harakatida ifodalanadigan va aniq ko'rinadigan, hamda o'lchanadigan natijalar orqali belgilanadi. O'quv maqsadlarini o'lchash, aniqlash, o'qitishni qayta takrorlash imkoniga ega bo'lish uchun har bir maqsadga erishish mezonini bilish kerak, ya'ni ta'lim maqsadi shunday qo'llanishi kerakki, unga erishganlik haqida aniq xulosa chiqarish mumkin bo'lsin.

O'quv maqsadlari tamoyillari. O'quv maqsadlari quyidagi tamoyillarga asoslanishi kerak:

1. Aniq.

2. O'lchanadigan.

3. Erishish mumkin.

4. Real, amalga oshirish mumkin.

5. Vaqt jihatdan belgilangan.

Umumiy maqsadlar. DTS, o'quv dasturidan o'tiladigan mavzu yuzasidan talabada qanday bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish muhimligi aniqlashtirilib, shu asosida mashg'ulot maqsadlari belgilab olinadi.

Pedagog maqsadi. Ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarni ko'zda tutadi.

Ta'limiy. Mashg'ulot jarayonida talabalarda dunyoqarashni kengayti-rish, bilish faoliyati; bilimlarni amaliyotda qo'llash; ma'lum ko'nikma va malakalarni shakllantirish bilan belgilanadi.

Tarbiyaviy. Mashg'ulot jarayonida talabalarda mustaqillikni, irodani tarbiyalash; ma'lum munosabat, axloqiy, estetik yo'nalishlarni, mustaqil faollikka asos bo'luvchi motivlarni shakllantirish bilan belgilanadi.

Rivojlantiruvchi. Mashg'ulot jarayonida talabalarda diqqat, xotira, nutq, tafakkur, taqqoslash ko'nikmalari, empatiya, refleksiya, optimal yechimlarni izlab topish ko'nikmalarini, mashg'ulotga nisbatan motivatsiyani rivojlantirish bilan belgilanadi.

O'quv maqsadlarini aniqlash muhim ahamiyatga ega, chunki u o'quvchilar va o'qituvchilarga o'z ta'lim jarayonida nimaga erishmoqchi ekanligini aniq tushunishga yordam beradi. Ta'lim maqsadlarini aniqlash muhimligining ba'zi sabablari:

1. Orientatsiya va yo'nalish: o'quv maqsadlarini belgilash o'quvchilar va o'qituvchilarga qaysi yo'nalishda harakat qilish kerakligini tushunishga yordam beradi. Ta'lim maqsadlari muayyan ko'nikmalarni takomillashtirish, yangi bilimlarni olish yoki shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi mumkin.

2. Motivatsiya: o'quv maqsadlarini belgilash o'quvchilar va o'qituvchilarning motivatsiyasiga va aniq natijalarga erishishga yo'naltirilganligiga yordam beradi. Aniq belgilangan maqsadlar muvaffaqiyatga erishish uchun ilhom va energiya manbai bo'lib xizmat qilishi mumkin.

3. Baholash va kutish: O'quv maqsadlarini belgilash o'quvchilar va o'qituvchilarga taraqqiyot va yutuqlarni baholashga yordam beradi. Shuningdek, u ularga taxminlarni belgilashga va belgilangan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish uchun qanday rejalar va harakatlarni amalga oshirish kerakligini aniqlashga imkon beradi.

4. Individuallashtirish: O'quv maqsadlarini belgilash har bir o'quvchiga o'zining shaxsiy ehtiyojlari va qiziqishlariga ko'ra rivojlanishi va ishlashiga imkon beradi. Bu har bir talaba uchun yanada muammosiz va mazmunli o'rganish tajribasini yaratishga yordam beradi.

5. Aniq natijalar: O'quv maqsadlarini belgilash o'quvchilar va o'qituvchilarga o'zlari erishmoqchi bo'lgan yakuniy natijalarni aniqlash imkonini beradi. Aniq belgilangan maqsadlar o'quv jarayonida noaniqlik va noaniqlikdan qochishga yordam beradi.

O'quv maqsadlari aniq, o'lchanadigan, erishish mumkin, tegishli va vaqt bilan chegaralangan bo'lishi kerak. Ular aniq va ixcham so'zlar bilan ifodalanishi kerak, shunda har kim ulardan nima talab qilinishini tushunishi mumkin. Maqsadlarga erishishni baholash testlar, loyihalar yoki portfellar kabi ob'ektiv mezonlar yordamida mumkin bo'lishi kerak.

O'quv maqsadlarini aniqlash uchun turli usullardan foydalanish mumkin, jumladan, talabalar bilan munozaralar, o'quv dasturlarini ko'rib chiqish yoki teskari muhandislikdan foydalanish, bunda birinchi navbatda maqsadlar aniqlanadi, so'ngra ushbu maqsadlarga erishish uchun o'quv materiallari ishlab chiqiladi.

O'quv maqsadlarini aniqlash samarali o'quv dasturlarini yaratishda asosiy rol o'ynaydi va o'quvchilarga o'quv jarayonida nimaga erishishi kutilayotganligini aniq bilishga yordam beradi. Shuningdek, u o'qituvchilarga o'qitish va baholash usullarini ta'lim maqsadlariga yaxshiroq moslashtirishga yordam beradi.

Umuman olganda, ta'lim maqsadlarini aniqlash muvaffaqiyatli ta'lim jarayonining asosiy bosqichidir. Bu har bir talabaning o'sishi va rivojlanishi uchun yo'l, yo'nalish va motivatsiyani ta'minlaydi.

Shunday qilib, oliy ta'lim muassasalarida fanlarni o'qitishda ta'lim maqsadlarini aniqlash o'quv jarayonining tarkibiy qismidir. U o'quvchilar va o'qituvchilarga o'qitishning aniq natijalarini

aniqlashga yordam beradi, talabalarda kasbiy ko'nikmalarni rivojlantiradi va zamonaviy talab va ehtiyojlarga moslashtirilgan maqsadlarga erishishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мавлянов, А., Абдалова, С. Р., & Эрназаров, А. (2016). Илгор педагогик технологиялар бўйича ўқув машгулотини лойиҳалаш. *Современное образование (Ўзбекистан)*, (2), 9-15.
2. Эрназаров, А. (2020). *METHODOLOGY FOR MODERN ORGANIZATION OF TRAINING EDUCATION AND ITS IMPLEMENTATION*. *Scienceweb academic papers collection*.
3. Ernazarov, A. E. (2016). *Improving the effectiveness of educational activities based on problem-based learning technologies*. *Education, science and innovation*.-Tashkent, 1, 86-89.
4. Ernazarov, A. E. (2021). *Modern technologies of organizing educational activities*. *Innovations in pedagogy and psychology*.-Tashkent, 5, 204-206.
5. Ernazarov, A. E. (2022). *Stages, forms, components and criteria of training of pedagogues in higher education institutions*. *Sohibqiron star. Socio-research, scientific and popular magazine*.-Against, 1, 188-193.
6. Эрназаров, А. Э. (2016). *Муаммоли ўқитиш технологиялари асосида ўқув машгулотлари самарадорлигини ошириш*. *Та'лим, fan va innovatsiya*.-Тошкент, 1, 86-89.
7. Эрназаров, А. (2020). *METHODS OF MODERN ORGANIZATION AND IMPLEMENTATION OF TRAINING*. *Scienceweb academic papers collection*.
8. Эрназаров, А. Э. (2021). *Ўқув машгулотларини ташкил этишининг замонавий технологиялари*. *Педагогика ва психологияда инновациялар*.-Тошкент, 5, 204-206.
9. Эрназаров, А. Э. (2023). *ОТМЛАРДА ЎҚУВ МАШГУЛОТЛАРИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ФАОЛИЯТ МАЗМУНИ*. *Journal of marketing, business and management*, 2(6), 1-6.
10. Ergashevich, E. A. (2023). *Some Pedagogical Technologies Used in the Process of Organizing Training Sessions in Higher Education Institutions*. *Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation* (2993-2777), 1(9), 14-19.

